

Usporedba prijevoda engleskih pjesama iz animiranih filmova na hrvatski i mađarski jezik

Bouillet, Lisa

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:526342>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
KATEDRA ZA HUNGAROLOGIJU
ODSJEK ZA HUNGAROLOGIJU, TURKOLOGIJU I JUDAISTIKU

Lisa Bouillet

**Usporedba prijevoda engleskih pjesama iz animiranih filmova na
hrvatski i mađarski jezik**

Diplomski rad

Mentorica:
dr. sc. Kristina Katalinić, doc.

Zagreb, 2023.

Sadržaj:

SAŽETAK	3
UVOD	4
1. TEORIJA O PREVOĐENJU PJESAMA	4
1.1 Pjevnost kao <i>skopos</i> prevođenja pjesama	4
1.2 Pristupi prevođenju pjesama	5
1.3 Tri oblika usklađenosti između stihova i glazbe	6
1.4 Lowov princip petoboja za prevođenje pjesama	7
2. ANALIZA PRIJEVODA PJESAMA	10
2.1 Metodologija	10
2.2 <i>Gaston</i>	10
2.3 <i>Shiny</i>	15
2.4 <i>Poor Unfortunate Souls</i>	20
2.5 Zaključak analize	24
POPIS LITERATURE:	26

Sažetak

Comparison of Croatian and Hungarian translations of English songs from animated films

Abstract:

In this thesis, I presented the theoretical framework of song translation and analysed the Croatian and Hungarian translations of three songs from animated films. Song translation is challenging due to the assumption that the translated lyrics must fulfil their purpose and be performed with music. Therefore, translations must fulfil their *skopos* and be singable. The method for song translation developed by translator Peter Low helps the translator in this task. This method is called the "pentathlon principle" and sets five criteria for the translator to successfully translate a song: singability, meaning, naturalness, rhythm and rhyme. The main message of the pentathlon principle is a flexible approach to fulfilling the criteria. Using the mentioned criteria, I analysed the Croatian and Hungarian translations of the songs *Gaston*, *Shiny* and *Poor Unfortunate Souls*, and compared them to each other and to the originals.

key words: song translation, pentathlon principle, *skopos*, singability, songs from animated films

Usporedba prijevoda engleskih pjesama iz animiranih filmova na hrvatski i mađarski jezik

Sažetak:

U ovom sam radu predstavila teorijski okvir prevođenja pjesama te sam analizirala hrvatske i mađarske prijevode triju pjesama iz animiranih filmova. Prevođenje pjesama je zahtjevan zadatak zbog pretpostavke da prevedeni stihovi moraju ispuniti svoju namjenu i biti izvedeni uz glazbu. Stoga prijevodi moraju ostvariti svoj *skopos* i biti pjevni. Metoda prevođenja pjesama koju je razvio prevoditelj Peter Low pomaže prevoditelju u tom zadatku. Ta se metoda zove „princip petoboja“ te prevoditelju postavlja pet kriterija za uspješan prijevod pjesme: pjevnost, smisao, prirodnost, ritam i rima. Glavna poruka principa petoboja je fleksibilan pristup ispunjavanju kriterija. Pomoću tih kriterija analizirala sam hrvatske i mađarske prijevode pjesama *Gaston*, *Shiny* i *Poor Unfortunate Souls*, te ih usporedila međusobno i s izvornicima.

ključne riječi: prevođenje pjesama, princip petoboja, *skopos*, pjevnost, pjesme iz animiranih filmova

Uvod

Prevođenje pjesama je oblik prevođenja koji mnogi prevoditelji smatraju izazovnim. Takav zadatak od prevoditelja očekuje visoku razinu razumijevanja izvornog i ciljnog jezika, upućenost u izvornu i ciljnu kulturu te znanja o glazbi i njenim karakteristikama. Prevoditelji poput Johana Franzona ili Petera Lova, u čijim je radovima predstavljena problematika prevođenja pjesama, smatraju da je najteži aspekt prevođenja pjesama činjenica da se prevedeni stihovi često moraju izvoditi uz glazbu. Sinkronizacija animiranih filmova je prilika za prevođenje pjesama jer mnogi animirani filmovi sadrže pjesme. Te se pjesme moraju prevesti jer je bitno da ih ciljna publika razumije, budući da je sadržaj pjesama vrlo često povezan s radnjom filma. Stoga sam u ovom radu odlučila predstaviti teorijsku pozadinu te moguće pristupe prevođenju pjesama i pomoću tih teorijskih okvira analizirati mađarske i hrvatske prijevode pjesama iz raznih animiranih filmova.

1. Teorija o prevođenju pjesama

1.1 Pjevnost kao *skopos* prevođenja pjesama

Johan Franzon u svom radu „Choices in Song Translation” predstavlja pet različitih pristupa prevođenju pjesama te objašnjava pojam i važnost pjevnosti. Da bismo pjesmu mogli ispravno prevesti, potrebno je, između ostalog, razmotriti je li namijenjena izvedbi na ciljnom jeziku (Franzon, 2008: 375). Ako se prevedena pjesma izvodi uz glazbu, bitno je definirati i razumjeti koncept pjevnosti. Franzon ju definira kao postizanje glazbeno-verbalnog jedinstva između stihova i skladbe (2008: 375). Ne smatra ju idealom koji mora biti ostvaren u cijelosti, već konceptom sastavljenim od različitih slojeva koji se mogu izmijeniti, ili izostaviti (2008: 374).

Franzon pjevnost uspoređuje s teorijom o skoposu prijevoda. Teoriju skoposa, značajnu za razvoj prevoditeljske znanosti, utemeljio je njemački lingvist Hans Vermeer 1978. godine (Szabari, 1999: 28). Razvoj ove teorije bio je motiviran Vermeerovom potragom za metodom prevođenja koja se oslanja na razine koje nisu lingvističke (Trisnawati, 2014: 245–246), kao i težnjom ka odmicanju od paradigme ekvivalencije (Pavlović, 2015: 194). Ime teorije, grčka riječ *skopos*, sa značenjem „cilj, svrha”, definira njezin temeljni koncept – usredotočenost na svrhu prijevoda. Skretanjem pozornosti na svrhu prijevoda izvornik prestaje biti isključivo mjerilo vrijednosti i kvalitete prijevoda (Pavlović, 2015: 194).

Svrhu, funkciju koju prijevod ostvaruje u ciljnoj kulturi prvenstveno određuje ciljna publika (Szabari, 1999: 28). Vermeer prevoditelja naziva stručnjakom za međukulturnu komunikaciju (Pavlović, 2015: 193) – smatra da je izazovnost prevođenja pronalaženje ravnoteže između forme i značenja teksta u kulturi izvornog jezika u trenutku stvaranja teksta, i forme i značenja teksta u kulturi ciljnog jezika u trenutku prevođenja (Sárvári i Földvári, 2022: 107). Prijevod bi trebao imati istu ili barem sličnu svrhu kao izvornik (Trisnawati, 2014: 245), a prevoditelj prema svrsi treba odrediti svoj pristup prevođenju – hoće li tekst prevoditi, parafrazirati, ili ga na drugi način urediti (Sárvári i Földvári, 2022: 107). Definicija skoposa bi se dakle mogla suziti na svrhu prijevoda u ciljnoj kulturi (Pavlović, 2015: 199). Pjevnost se stoga može smatrati skoposom prevedene pjesme jer je svrha prijevoda, kao i izvornika, izvođenje uz glazbu.

1.2 Pristupi prevođenju pjesama

Franzon optimalnim prijevodom pjesme smatra drugu verziju izvorne pjesme koja omogućuje odražavanje osnovnih vrijednosti pjesme: glazbe, stihova i pjevane izvedbe na ciljnom jeziku (2008: 376). Međutim, prijevod pjesme koji jednaku važnost pridaje stihovima, melodiji i pjevanoj izvedbi pjesme smatra nedostižnim idealom. Rezultat prevođenja zato često ne zadovoljava sva tri aspekta. Pjesma se stoga može smatrati prijevodom ako je druga verzija izvorne pjesme koja odražava stihove pjesme i/ili melodiju i/ili dijelove njene izvedbe na ciljnom jeziku (Franzon, 2008: 376). Kako bi stvorio takav prijevod, prevoditelj mora odlučiti hoće li biti vjerniji stihovima pjesme ili njenoj melodiji. Uzevši u obzir odnos između stihova, melodije i svrhe prijevoda, Franzon (2008: 376) razlikuje pet mogućih pristupa prevođenju pjesama:

1. ostavljanje pjesme neprevedenom;
2. prevođenje stihova pjesme ne vodeći računa o glazbi;
3. pisanje novih stihova za izvornu glazbu pjesme bez očite povezanosti s izvornim stihovima;
4. prevođenje stihova i prilagodba glazbe prijevodu;
5. prevođenje stihova i prilagodba prijevoda glazbi.

S obzirom na to da se ovaj rad bavi prevođenjem pjesama u kontekstu animiranog filma, može se zaključiti da prva četiri izbora u ovom slučaju ne mogu doći u obzir. Pjesma kao dio filma

mora biti prevedena, i to uzevši u obzir izvornu glazbu i izvorne stihove. Glazba iz filma se ne može mijenjati, a stihovi su povezani s radnjom filma. Stoga je jedino rješenje prevesti tekst i prilagoditi ga izvornoj glazbi, u najboljem slučaju uz što veću vjernost značenju stihova i melodiji.

Vjernost značenju stihova i melodiji mora biti shvaćena na fleksibilan način. Postizanje semantički potpuno ispravnog prijevoda stihova koji je ujedno i pjevan je zahtjevan zadatak koji od prevoditelja zahtjeva donošenje odluka koje mogu ugroziti njegovu vjernost izvornim stihovima. Vjernost pjevnog prijevoda ne znači da je prijevod potpuni ekvivalent izvorniku, već da je prilagođen kontekstu izvornika (Franzon, 2008: 388). Prijevod mora odgovarati izvornoj glazbi, a pritom nastojati odraziti značenje i kontekst izvornika ondje gdje je to moguće. U takvim okolnostima prevoditelj može parafrazirati, izostaviti ili izmijeniti određene dijelove teksta, a može i dodati nove motive ili izraze.

1.3 Tri oblika usklađenosti između stihova i glazbe

Franzon (2008: 388–391) produbljuje analizu koncepta pjevnosti pomoću svojstava glazbe i njihovog prikazivanja u stihovima. Na temelju pretpostavke da glazba ima tri glavne karakteristike: melodiju, harmonijsku strukturu i dojam značenja, raspoloženja ili radnje, Franzon opisuje tri oblika usklađenosti između stihova i glazbe. Prvi oblik usklađenosti je prozodijska usklađenost, temeljena na prozodijskim elementima melodije glazbe. Ti su elementi u stihovima predstavljeni brojem slogova, ritmom, intonacijom i naglašenošću. Cilj prozodijske usklađenosti je stvaranje lako razumljivog prijevoda koji pri pjevanju zvuči prirodno. Drugi, poetski oblik usklađenosti tiče se harmonijske strukture glazbe. Pomoću tekstualnih elemenata poput rime, podjele stihova i strofa, te položaja ključnih riječi ostvaruje se cilj poetske usklađenosti – prijevod čiji stihovi privlače pozornost publike i na nju ostavljaju poetski dojam. Treći oblik usklađenosti je semantičko-refleksivna, koja uključuje elemente priče i ugođaja, likove i njihove izražaje predstavljene u stihovima s ciljem stvaranja prijevoda koji je u skladu s izražajem glazbe. Osjećaji prikazani u stihovima trebaju biti u skladu s ugođajem glazbe.

Navedeni oblici usklađenosti između stihova i glazbe mogu poslužiti kao kriteriji za pjevan prijevod. Franzon prozodijsku usklađenost smatra najosnovnijim kriterijem za stvaranje pjevnog prijevoda, a ostale oblike treba razmotriti u skladu s različitim karakteristikama pjesme. Prevoditelj tijekom prevođenja bira na koji će način pristupiti raznim značajkama

teksta i glazbe poput rime, ritma, naglašenih tonova i slično. Primjerice, Eugene Nida, kojeg se smatra ocem prevoditeljske znanosti, predlaže četiri uvjeta koje prevoditelji pri prevođenju pjesama moraju uzeti u obzir: 1. duljina stihova, s točnim brojem slogova, 2. naglašeni samoglasnici moraju pratiti naglašene dijelove glazbe, 3. rima, gdje je potrebno, i 4. biranje prikladnih samoglasnika za naglašene ili dulje tonove (Nida 1964: 177). Nidini uvjeti za prevođenje pjesama mogu se usporediti s Lowovim principom petoboja.

I Peter Low smatra da se stvaranje novih stihova koji odgovaraju već postojećoj glazbi ne treba shvatiti kao čisto lingvistički proces, već kao i Franzon naglašava da su i glazba i njene značajke ukorijenjene u prevoditeljski proces. Glazba se može opisati kao složen sustav zvukova, s dimenzijama visine i harmonije, trajanja i ritmičkih obrazaca, dinamike i boje. Pjesme sadrže verbalni i neverbalni kod, pri čemu je verbalni kod predstavljen stihovima, a neverbalni kod prenesen kroz emocionalni ton glazbe. Zadatak prevoditelja je stvoriti novi verbalni kod u skladu s neverbalnim kodom izvorne glazbe (Low, 2005: 187).

1.4 Lowov princip petoboja za prevođenje pjesama

Zaključeno je da je rješenje za prevođenje pjesama iz animiranih filmova izrada pjevnog prijevoda izvornih stihova prilagođenog izvornoj glazbi. Prevoditelj Peter Low osmislio je metodu prevođenja pjesama pomoću koje prevoditelji mogu ostvariti taj cilj. Metodu je nazvao principom petoboja („pentathlon principle” ili „pentathlon approach” na engleskom jeziku), a usmjerena je na svrhu prijevoda. Polazeći od teorije o *skoposu* prijevoda, za kojeg smatra da uključuje izvedbu prevedene pjesme kao i publiku koja će ju slušati, naglašava važnost usredotočenosti na svrhu prijevoda umjesto na vjernost autoru. Smatra da je prevođenje pjesama područje u kojem puka vjernost izvorniku neće rezultirati kvalitetnim prijevodom. Zato je svrha prijevoda dobra vodilja koja prevoditelju pomaže stvoriti prijevod pjesme koju će ciljna publika razumjeti tijekom prvog slušanja (Low 2005: 185–186).

Princip petoboja temeljen na pretpostavci da je velika poteškoća prevođenja pjesama pronalaženje ravnoteže između raznih kriterija koji su često u sukobu (ibid. 191). Pomaže prevoditelju donijeti odluku kojim značajkama stihova posvetiti više, odnosno manje pažnje pri prevođenju. Uključuje pet kriterija za prevođenje pjesama: pjevnost, smisao, prirodnost, ritam i rima (ibid. 192). Prevoditelj kriterije prema svojoj procjeni može poštovati s različitom razinom strogoće, a Low poziva na fleksibilnost pri prevođenju. Upozorava da se kvaliteta prijevoda pjesama treba procijeniti pomoću svih pet kriterija. Naziv principa uspoređuje

prevođenje pjesama s petobojem, olimpijskim sportom u kojoj se sportaši natječu u različitim disciplinama kako bi na kraju dana postigli rezultat.

Low (ibid. 192–194) svrstava kriterij pjevnosti na vrh liste prioriteta principa petoboja, što smatra logičnim s obzirom na svrhu prevedene pjesme. Pjevnost je dakle sinonim za namjenu pjesme, njenu izvedivost (eng. „performability”). Osnova pjevnosti je položaj vokala i konsonanata u riječima, kao i raspored riječi u stihovima. Riječi s mnogo nagomilanih konsonanata je teško otpjevati te ih stoga treba izbjegavati u stihovima pjesama. Ako je najbolji semantički ekvivalent teško otpjevati jer sadrži previše konsonanata i premalo vokala, Low prevoditelju savjetuje da odabere riječ čije semantičko polje ne odgovara u potpunosti semantičkom polju riječi u izvorniku, ali ne uzrokuje poteškoće pri izgovoru. Također savjetuje izbjegavanje korištenja riječi s kratkim vokalima na dugim notama jer ih je nemoguće otpjevati tijekom duljine cijele note. Visoki i niski tonovi također od prevoditelja traže određeni izbor s obzirom na položaj i vrstu vokala u riječi. U stihovima su određene riječi često istaknute pomoću raznih glazbenih značajki kao što su visina tonova ili dinamika. Važno je stihove prevoditi na način koji zadržava položaj ovih naglašenih riječi.

Princip petoboja (ibid. 194–195) poziva na fleksibilnost u održavanju smisla i značenja izvornih stihova. Semantička točnost i vjernost značenju izvornika u kontekstu prevođenja pjesama imaju drugačiju važnost nego u drugim oblicima prevođenja. Low objašnjava da prihvatljiva razina točnosti na razini značenja mora biti shvaćena u širem smislu pri prevođenju pjesama zbog karakteristika pjesama poput ritma i rime koji često prevoditelja navode na biranje sinonima, nadređenih pojmova ili zamjenu određenih metafora drugima umjesto formalnih ekvivalenata. Međutim, Low ističe da kriteriju smisla ipak treba biti posvećeno mnogo pažnje budući da se radi o prevođenju stihova, ne o pisanju novih stihova za izvornu glazbu.

Pri prevođenju pjesama, prevoditelj mora voditi računa o prirodnosti prevedenih stihova, izraženoj u registru i redu riječi. Prirodnost stihova može biti ugrožena ako prevoditelj posveti previše pozornosti na semantičku točnost. Low naglašava važnost prirodnosti zbog ciljne publike. Prevoditelj mora u obzir uzeti publiku koja na ciljnom jeziku treba razumjeti pjesmu pri prvom slušanju – značenje pjesme mora biti uspješno preneseno od samog početka. Dok se prijevodi drugih vrsta tekstova mogu čitati polako ili čak ponovno čitati radi boljeg razumijevanja, tekstovi pjesama ne dopuštaju više vremena za razmišljanje i moraju biti shvaćeni tijekom trajanja pjesme (ibid. 195–196).

Ritam izvorne glazbe određuje ritam prevedenih stihova. S obzirom na to da je svrha prijevoda izvođenje uz glazbu, proces prevođenja mora uključivati visok stupanj vjernosti ritmu glazbe. Ritam izvorne glazbe se u prevedenim stihovima može prenijeti pomoću brojanja slogova po stihu, s ciljem da prevedeni stihovi imaju isti broj slogova kao pripadajući stihovi iz izvornika. Taj cilj, iako poželjan, ne može uvijek biti ostvaren u potpunosti, a Low ga smatra prerigidnim. Princip petoboja poziva prevoditelja da teži jednakom broju slogova u stihu kao u izvorniku, uz povremen višak ili manjak slogova gdje je to potrebno. Ako prevedeni stih koji zadovoljava kriterije smisla i prirodnosti ima znatno manje slogova nego stih iz izvornika, prevoditelj mu može dodati nove riječi ili ponoviti već postojeće izraze ili fraze. Bitno je da se dodane riječi ili izrazi uklapaju u kontekst i ugođaj pjesme. Low upozorava da brojanje slogova nije jedini način održavanja ritma pri prevođenju pjesama, čak ga smatra netočnim, zbog važnosti glazbe u procesu prevođenja pjesama. Prevedeni se stihovi moraju prilagoditi izvornoj glazbi – stoga se glazbeni elementi poput naglašenih tonova, pauza, duljine nota, dugih i kratkih vokala također moraju uzeti u obzir uz broj slogova (ibid. 196–198).

Low (ibid. 198–199) smatra da posvećivanje previše pažnje rimi pri prevođenju pjesama znatno ograničava prevoditelja. Previše koncentracije na rimu može loše utjecati na smisao i prirodnost prijevoda. Prije prevođenja, potrebno je odrediti važnost i zastupljenost rime u izvornim stihovima. Prema toj procjeni (i ako se izvornik uopće rimuje), prevoditelj može zaključiti hoće li rimu zadržati, promijeniti ili posve izostaviti. Princip petoboja prevoditelju savjetuje zadržavanje rime uz određeni stupanj fleksibilnosti – može rimovati samo određene stihove ili rimovati nepotpuno. Na taj bi se način stvorio prijevod koji se rimuje manje strogo od izvornika, no slabija vjernost rimi bi osigurala da smisao i prirodnost prijevoda ostanu netaknuti.

Možemo zaključiti da je misao vodilja principa petoboja fleksibilnost. Low (2005: 210) podsjeća prevoditelja da se pri prevođenju mora usredotočiti na *skopos* prijevoda i da ni jedan od kriterija ne smije smatrati neizmjerljivo važnim. Svakom od pet aspekata prevođenja mora se pristupiti s umjerenišću i prevoditelj mora odlučiti koji je aspekt u kojem trenutku bitniji, čemu mora biti vjerniji. Low zbog same srži principa petoboja pjevnost smatra najbitnijim kriterijem, a ona se postiže kombinacijom prevoditeljevih napora na području smisla, ritma, rime i prirodnosti.

2. Analiza prijevoda pjesama

2.1 Metodologija

U praktičnom dijelu ovog rada ću pomoću Lowovog principa petoboja analizirati hrvatske i mađarske prijevode triju pjesama iz Disneyevih animiranih filmova. Prva je pjesma *Gaston* iz filma *Beauty and the Beast*, druga je *Shiny* iz filma *Moana*, a treća je *Poor Unfortunate Souls* iz filma *The Little Mermaid*. Izvornici svih pjesama su na engleskom jeziku, a prijevode na hrvatski i mađarski ću uspoređivati međusobno i s izvornikom. Prijevode ću analizirati prema ispunjenosti kriterija principa petoboja: pjevnost, smisao, prirodnost, ritam i rima. Budući da su kriteriji prirodnosti i pjevnosti za izvedbu prijevoda u animiranim filmovima vrlo bitni, smatraju se ostvarenima samim time što su prijevodi u filmovima doista izvedeni, i to na ciljnoj publici razumljiv način, pa će njima u analizi biti posvećeno manje pažnje. Najviše će pažnje biti posvećeno kriterijima smisla, ritma i rime jer se kombinacijom prevoditeljskih napora na tim područjima ostvaruju pjevnost i prirodnost. Analizirat ću i komentirati način na koji su prevoditelji ispunili kriterije i u kojoj mjeri su kriteriji ispunjeni.

2.2 *Gaston*

Gaston je pjesma iz Disneyevog animiranog filma *Beauty and the Beast* (hrv. *Ljepotica i zvijer*, mađ. *A szépség és a szörnyeteg*) režisera Garya Trousdalea i Kirka Wisea. Film je pušten u kina 1991. godine.¹ Radnja filma prati protagonisticu Belle i princa Adama, koji mora naučiti voljeti kako bi uklonio kletvu stavlenu na njega i cijeli njegov dvorac. Pjesma *Gaston* govori o istoimenom zlikovcu filma, egoističnom, praznoglavom i šovinističkom lovcu, kojem svi prisutni u seoskoj taverni pokušavaju popraviti raspoloženje nakon što je Belle odbila njegovu prosidbu.

Pjesmu pjevaju Gastonov prijatelj LeFou i seljani u taverni. Puna je pohvala Gastonu, a glavna poruka pjesme je da svi žele biti poput njega i biti dio njegovog društva. Vokabular pjesme je stoga orijentiran na snagu, mišiće, te druge stereotipe i karikature muževnosti. I hrvatski i mađarski prijevod su, kao što princip petoboja nalaže, vjerni smislu engleskog izvornika uz dozu fleksibilnosti. Oba prijevoda sadrže primjere direktnog prevođenja određenih motiva (ali ne i cijelih stihova), kao i korištenja sinonima te dodavanja novih motiva koje odražavaju poantu pjesme. Stihovi u kojima su motivi iz izvornih stihova prevedeni direktno prate dijelove

¹ *A szépség és a szörnyeteg*. Internet Movie Database <https://www.imdb.com/title/tt0101414/>

scena iz filma u kojem animacija prikazuje te motive, poput Gastonovog snažnog vrata, grižnje u hrvanju, lovačkih čizama ili pak zidova punih rogova:

No one's neck's as incredibly thick as Gaston's	Nyakban nagy vagy, és mindenben vastag, Gaston	Nitko debeli vrat nema fešt ko Gaston
In a wrestling match nobody bites like Gaston!	Kicsiny falat vagy, hogyha rád harap Gaston	I u hrvanju grize ko vrag taj Gaston
Then goes tromping around wearing boots like Gaston	Ha a csizmád majd ott is döng, ne aggasszon!	Čizme njegove modni su krik, taj Gaston!
I use antlers in all of my decorating!	Házam ott fönn is aganccsal dekorálom!	Volim rogove vidjet' na zidu kuće!

Postoji jedan stih koji u izvorniku koji prati scenu u kojoj Gaston jednom rukom diže klupicu na kojoj sjede tri djevojke, a drugom napinje mišiće. U izvorniku se stih odnosi na mišiće, točnije bicepse, koji se spominju i u hrvatskom prijevodu, dok se mađarski prijevod odnosi na podizanje klupe jednom rukom. Iako je hrvatski prijevod pokazao veću vjernost izvorniku, oba stiha dobro opisuju scenu koju prate:

As you see I've got biceps to spare	Nőim fél kézzel emelem fel.	Je l' vam dovoljan biceps il' dva?

Stihovi koji koriste sinonime, nadređene pojmove ili slične izraze brojniji su od onih u kojima se koriste direktni prijevodi. Dobre primjere takvog pristupa prevođenju nalazimo već u prve dvije strofe:

Gosh it disturbs me to see you, Gaston Looking so down in the dumps Ev'ry guy here'd love to be you, Gaston Even when taking your lumps	Jó ég, mily' búskomor lettél, Gaston Orrod a térdedig lóg Akárki helyedbe lépne, Gaston Ha rosszul is áll a dolog.	Ugledah tako te jadnog Gaston Brine me, samo da znaš Svaki kit želi bit' kao Gaston Čak i kad pljusku mu daš
There's no man in town as admired as you You're everyone's favorite guy Everyone's awed and inspired by you	A városban mindenki téged imád És hódolva bámul a nép. Vezérünk vagy, ezért felnézünk rád Nekünk csak te vagy a	I nema u gradu sad boljeg neg' ti Ti svima si mio i drag Svakome primjer i uzor si ti Dobro znaš, misle svi da si mrak

And it's not very hard to see why	példakép.	

Ni jedan od izvornih stihova nije preveden doslovno i samo je jedan od motiva iz izvornika prenesen u prijevodima (motiv grada u prvom stihu druge strofe), no prijevod uspješno prenose smisao strofa pomoću sinonima i sličnih pojmova. Oba prijevoda sadrže fraze i žargone koje prijevođe približavaju ciljnim publikama. Primjerice, mađarski prijevod u prvoj strofi sadrži frazu „orrod a térdedig lóg”, koja dobro zamjenjuje englesku frazu „looking so down in the dumps” jer obje fraze imaju isto značenje i opisuju tužnu osobu spuštenog pogleda. Hrvatski su prevoditelji pak iskoristili žargonske riječi *kit* (sa značenjem muškarac) u prvoj strofi i *mrak* (sa značenjem izvrsno) u drugoj. Žargon *kit* je dobar ekvivalent za riječ *guy* u izvorniku te obogaćuje rimu i ritam stiha „Svaki kit želi bit' kao Gaston”. Zanimljivo je da oba prijevoda u zadnja dva stiha druge strofe koriste riječ *uzor* (*példakép*), iako se ona u izvorniku ne spominje. U izvorniku su svi zadivljeni (*awed*) i nadahnuti (*inspired*) Gastonom, dok je na mađarskom on vođa (*vezér*) na kojeg se svi ugledaju (*felnézünk rád*) i uzor, a na hrvatskom je svima *primjer*, *uzor* i svi misle da je *mrak*.

Treća strofa također sadrži zanimljive interpretacije značenja izvornika:

For there's no man in town half as manly Perfect, a pure paragon! You can ask any Tom, Dick or Stanley And they'll tell you whose team they prefer to be on	Minden férfinak a legjobbika Te vagy a falon a dísz Nem mond mást soha Tom, Dick, sem Bika Mint hogy mögötted áll, mindig csak benned bíz'	Nije kralj, al' ga štuju ko visost Puška mu puca ko grom Svuda pristaša prati ga tristo Svaki od njih bi želio biti ko on

Prijevod drugog i trećeg stiha su osobito zanimljivi. Drugi stih je u oba prijevoda interpretiran drugačije i bez jasne veze s izvornikom. Riječ *paragon* na engleskom jeziku znači osobu ili stvar koja ima izuzetno veliku količinu određene dobre karakteristike.² Mađarski prijevod stiha Gastona uspoređuje s ukrasom na zidu, dok hrvatski prijevod veliča njegove lovačke sposobnosti. Što se trećeg stiha tiče, iznenađujuće je da mađarski prijevod skoro identično preuzima frazu „Tom, Dick or Stanley” iz izvornika. Ta se fraza, koja inače koristi imena "Tom, Dick or Harry" (a u pjesmi je Harry promijenjen u Stanleya, vjerojatno zbog rime),

² *Paragon*. Cambridge Dictionary (Cambridge University Press)
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/paragon>

koristi za označavanje običnih, nespecifičnih osoba³. Ta fraza ne postoji u mađarskom jeziku i članovi publike kojima njeno značenje na engleskom nije poznato ne mogu razumjeti što Tom ili Dick rade u pjesmi na mađarskom jeziku.

Sve se strofe u izvorniku rimuju unakrsnom rimom, s iznimkom jedne strofe koja se rimuje parno, dok u refrenima sva tri stiha rimuju dvostruko. Oba prijevoda prilično vjerno zadržavaju uzorke rime iz izvornika, pri čemu je hrvatski prijevod vjerniji od mađarskog. Sve se strofe u oba prijevoda rimuju unakrsno, dok se u refrenima uzorci rime nešto razlikuju. Refreni su u izvorniku dvostruko rimovani, što znači da se rimuju polustihovi i krajevi stihova. Svaki stih refrena završava s „Gaston”, što olakšava rimovanje pri prevođenju i prevoditeljima daje priliku da se usredotoče na rimovanje polustihova. U hrvatskim su refrenima, kao i u izvorniku, dvostruko rimovana sva tri stiha (uz jednu iznimku), dok se u mađarskom prijevodu zadnji stih refrena ne rimuje dvostruko. Ta se razlika primjerice vidi u drugom refrenu:

No one's been like Gaston A king pin like Gaston No one's got a swell cleft in his chin like Gaston	Tudja a város, Gaston Hogy nincs párod, Gaston Tudja, duzzadó, hangadó vagy te, Gaston	Nitko nije Gaston Svakog šije Gaston Čvrstom bradom svud zavist sad sije Gaston

U izvorniku se polustihovi rimuju s riječima *been-pin-chin*, dok se u hrvatskom prijevodu polustihovi rimuju s riječima *nije-šije-sije*. Prva dva polustiha u mađarskom prijevodu se rimuju s riječima *város-párod*, no u trećem stihu umjesto rime nalazimo asonancu s vokalima á, o, a i ó koja povezuje riječi *város, párod, duzzadó i hangadó*. Asonancom i aliteracijom se može nadoknaditi nedostatak rime i doprinijeti ritmu pjesme. Dobar primjer asonance i aliteracije u mađarskom prijevodu dolazi iz zadnjeg stiha prvog refrena: „Nyakban nagy vagy, és mindenben vastag, Gaston”. Aliteracijom konsonanata *n, gy i v* te asonancom vokala *a* se isto nadoknadio nedostatak rime.

Pjesma sadrži i primjer isprekidane rime koja je prenesena i u hrvatskom prijevodu, ali nije u mađarskom. Nakon drugog, četvrtog i petog refrena u pjesmi slijedi po jedan odvojeni stih kojeg pjeva Gaston:

As a specimen, yes, I'm intimidating!	Bizony sohasem létezett még ily' példány	Kao ogledni primjerak strašim ljude!

³ *Tom, Dick, and Harry*. Cambridge Dictionary (Cambridge University Press)
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tom-dick-and-harry?q=tom+dick+or+harry>

I'm especially good at expectorating!	Bizony fontos, hogy jól tudjak célbaköpni.	Masni hračak iz pete ja slasno vučem!
I use antlers in all of my decorating!	Házam ott fönn is aganccsal dekorálom!	Volim rogove vidjet na zidu kuće!

Ta se tri stiha u izvorniku međusobno rimuju (*intimidating-expectorating-decorating*), kao i u hrvatskom prijevodu (*ljude-vučem-kuće*). Ti stihovi u mađarskom prijevodu završavaju s riječima *példány*, *célbaköpni* i *dekorálom*, koje se ne rimuju. Izostanak te rime ne pogoršava kvalitetu mađarskog prijevoda, budući da su ti stihovi odvojeni drugim strofama, a nedostatak rime pri slušanju nije očit. No, zadržavanje rime u hrvatskom prijevodu pridonosi ritmičnosti prijevoda.

Oba su prijevoda vjerna ritmu izvornika. Mađarski prijevod ima gotovo identičan broj slogova po stihu kao i u izvorniku, dok hrvatski prijevod također većinom ima isti broj slogova, osim u slučaju predzadnje strofe. Pjesma je u ritmu dinamičnog valcera, ali ritam nije jednoličan, već se razlikuje između strofa i refrena. Nekoliko strofa ima jedinstveni ritam u odnosu na ostatak. Takve su primjerice prva strofa, koja je zbog tužnijeg ugođaja nešto sporija od ostalih, ili pak predzadnja strofa, čija je izvedba sličnija brzom govoru nego pjevanju:

When I was a lad I ate four dozen eggs Every morning to help me get large And now that I'm grown I eat five dozen eggs So I'm roughly the size of a barge!	Már kölyökként négy tucat tojást nyeltem Hogy így legyen nagy minden tagom Most naponta öt tucat tojást izsom És most így vagyok csupa izom!	Kad bio sam mlad jaja šest Sam na dan uvijek jeo da natkrijem svod Al' veći sam sad pa ih dvadeset sam mogu pojest', Bit' stasit ko brod!

Na kraju drugog i četvrtog stiha ove strofe potrebne su riječi s dugim vokalima jer se ritam pri kraju tih stihova blago usporava i te se riječi trebaju pjevati par sekundi dulje od uobičajenog. U izvorniku se dulje pjevaju riječi *large* i *barge*, dok su u mađarskom prijevodu na tim pozicijama riječi *tagom* i *izom*, a u hrvatskom prijevodu riječi *svod* i *brod*. U oba su prijevoda iskorištene riječi koje sadrže vokale koji se mogu dugo pjevati. Zanimljivo je da mađarski prijevod ove strofe ima identičan broj slogova po stihu kao i izvornik, dok se hrvatski broj slogova po strofi znatno razlikuje. U izvorniku i u mađarskom prijevodu su prvi i treći stih jedanaestercí, a drugi i četvrti devetercí. Ako krajevima stihova u hrvatskom prijevodu smatramo riječi koje se rimuju, prvi stih ima osam slogova, drugi dvanaest, treći petnaest i

četvrti pet. No, razlike u broju slogova ne mijenjaju ritam strofe i nije učinio prijevod manje pjevnim ili manje prirodnim jer prevedena strofa ukupno ipak ima jednak broj slogova kao strofa iz izvornika. Tako i mađarski i hrvatski prijevod na drugačije načine održavaju ritam pjesme i potvrđuju Lowovu tvrdnju da težnja identičnom broju slogova po stihu nije jedini način održavanja ritma.

Oba su prijevoda lako pjevna. Zbog prirode mađarskog jezika, lako je ispuniti kriterije za pjevnost – jezik obiluje vokalima i ne trpi riječi u kojima je nagomilano mnogo konsonanata. Iako u hrvatskom jeziku konsonanatske skupine stvaraju manje problema za izgovor, takve riječi u prijevodu nisu korištene. Hrvatski prijevod ne sadrži stihove čiji bi red ili izbor riječi mogao zbuniti slušatelje, a s iznimkom spomenutog stiha iz druge strofe, takve stihove ne sadrži ni mađarski prijevod. Oba prijevoda koriste žargon i fraze bliske svojoj ciljnoj publici, što znači da je kriterij prirodnosti za hrvatski prijevod ispunjen, a za mađarski gotovo ispunjen. Oba prijevoda su ispunila svoju svrhu i uspješno prate scenu iz animiranog filma.

2.3 *Shiny*

Shiny (hrv. *Sjajim*, mađ. *Ragyogás*) je pjesma iz Disneyevog animiranog filma *Moana* (hrv. i mađ. *Vaiana*). Film je nastao 2016. godine u režiji Rona Clementsa, Johna Muskera i Dona Halla.⁴ Radnja je smještena na otočiću u staroj Polineziji i prati junakinju Moanu, hrabru djevojku koja uz pomoć poluboga Mauia odlazi u pustolovinu da ukloni kletvu bačenu na otok. Pjesmu *Shiny* pjeva antagonist filma, divovski rak Tamatoa, koji na svom oklopu skuplja blago kako bi ostvario svoj san sjaja, superiornosti i ljepote.

U sceni koju pjesma prati je Moana navela Tamatou da govori o sebi da bi mu odvrátila pozornost dok Maui pokušava ukrasti čarobnu kuku koja mu omogućuje da se preobrazi u različite životinje. Tamatoa pjeva o svojoj ljubavi prema sjaju, blagu i ljepoti, veliča sebe, a svojim neprijateljima se ruga i prijeti im. Ton pjesme je istovremeno zaigran i opušten, kao i zloban i podrugljiv. Oba su prijevoda prenijela većinu ključnih motiva iz izvornika i dodala mnogo novih motiva, fraza i žargonskih riječi, budući da izvornik sadrži mnogo žargona. Refreni pružaju zanimljivu priliku za usporedbu vjernosti smislu kod prijevoda:

I'd rather be shiny Like a treasure from a sunken pirate wreck	A ragyogás rám vár! Mint a kalóz kincse olyan aranyos.	Ja patim na izgled! Kao zlatnik na dnu mora širim sjaj

⁴ *Vaiana*. Internet Movie Database <https://www.imdb.com/title/tt3521164/>

Scrub the deck and make it look shiny I will sparkle like a wealthy woman's neck Just a sec	Ez a bájos csillogás átjár! Legyek én a legszebb nyaklánc vagy a bross! Divatos.	Ja sam taj jer patim na izgled! Sav sam blistav k'o okićen ženski vrat Slušaj sad!
I can't, I'm too shiny Watch me dazzle like a diamond in the rough Strut my stuff, my stuff is so shiny Send your armies but they'll never be enough My shell's too tough	Hogy csillogás vár rám! Legyek olyan mint egy csoda briliáns. Az se' baj ha hadsereg száll rám! Sajna nem vagyok én nagyon toleráns, kemény csapás. Jöjj, mi' már?	Ja sav sjajim! Ko kad zvijezda bljeskom svojim krasi noć Gle tu moć! A moć je da sjajim! Al' pod sjajem moj je oklop čvrst i jak Baš mrak sam rak

U izvorniku se naslov pjesme spominje u prvom i trećem stihu svakog refrena, što refrenima daje ujednačeniju strukturu, dok u prijevodima to nije slučaj. U mađarskom se prijevodu naslov pjesme (*ragyogás*) spominje u prvom refrenu, dok se u hrvatskom spominje u drugom refrenu (*sjajim*). Ni hrvatski, ni mađarski prevoditelji nisu pronašli riječ koja bi pristajala u svaki refren kao što *shiny* pristaje u izvorniku, stoga refreni u prijevodima nemaju tako ujednačenu strukturu. Hrvatski su ipak sličniji izvorniku jer se u njima ista fraza iz prvog stiha ponavlja u trećem („ja patim na izgled” i „ja sav sjajim”), dok se u mađarskim refrenima ništa ne ponavlja. Zanimljivo je da se prijevodi razlikuju u motivima preuzetima iz izvornika. Primjerice, u mađarskom je prijevodu spomenuto piratsko blago (*kalóz kincse*) iz prvog refrena te dijamant (*briliáns*) i vojska (*hadsereg*) iz drugog refrena, dok je u hrvatskom prijevodu iz izvornika preuzet motiv ženskog vrata (u vrlo vjerno prevedenom stihu) u prvom refrenu i čvrst oklop u drugom. U mađarskom se prijevodu (i izvan refrena) koriste mnogi sinonimi za sjaj, kao što su *ragyogás*, *csillogás*, *csillag* i *fény*. Iako prvi refren na hrvatskom ne spominje sjaj u frazi „ja patim na izgled”, sjaj i blistanje se spominje u drugom i četvrtom stihu te se tako održava smisao pjesme.

Strofa koja slijedi nakon drugog refrena je zanimljiva jer je na hrvatski prevedena prilično vjerno, dok se u mađarskom prijevodu ne pronalazi nikakva poveznica s izvornikom:

Mauí man, you could try, try, try But you can't expect a demigod To beat a decapod (look it up) You will die, die, die Now it's time for me to take	Olyan enyhén versz, Ez a maximumod tudom, De nagyon unom... Szóval Lehet megmurdelsz, hogyha továbbra is ugatsz! Te kis kukac	Mauí, daj, maši baj, baj, baj Znaju svi da neće polubog Pobijedit oklopnog...Ma da Čekaš kraj, kraj, kraj Pa prepusti se i reci bok Tvoj ode rok

apart Your aching heart		

U hrvatskom je prijevodu struktura strofe ista kao i u izvorniku – započinje s obraćanjem Mauiu te se u prvom i četvrtom stihu ponavljaju jednosložne riječi. Drugi i treći stih su prevedeni vrlo vjerno, a riječ *decapod* (koja označava deseteronožne rakove) je u hrvatskom zamijenjena s *oklopni*, što je isto tako karakteristika rakova. S druge strane, mađarski prijevod ima različitu strukturu i ne spominje ni jedan od motiva iz izvornika. Prijevod prenosi istu poruku kao i izvornik – Tamatoa se ruga Mauiu, smatra se jačim od njega i namjerava ga ubiti – no ta je poruka prenesena na potpuno drugačiji način od izvornika. Mađarski su prevoditelji preuzeli samu srž smisla strofe i na temelju nje napisali novu strofu koja, unatoč nedostatku povezanosti s motivima iz izvornika, dobro prati scenu iz filma te se uklapa u pjesmu i odražava njen smisao.

Pjesma se rimuje s prilično nepravilnim uzorkom. Prijevodi se također rimuju, te u određenim strofama prate uzorak iz izvornika. Neke se strofe u prijevodima rimuju više, a neke manje od izvornika. Mađarski prijevod ima tendenciju više se rimovati od hrvatskog, što se, između ostalog, može primijetiti u gore spomenutim refrenima. U izvorniku se rimuju krajevi prvog i trećeg stiha (*shiny-shiny*), kao i kraj drugog stiha, polustih trećeg te krajevi četvrtog i petog stiha (*wreck-deck-neck-sec*). U prvom refrenu mađarskog prijevoda je taj uzorak uspješno rekreiran s rimama *vár-átjár* te *aranyos-bájos-bross-divatos*, dok se u hrvatskom refrenu rimuju samo prvi i treći stih (*izgled-izgled*), te drugi stih i polustih u trećem (*sjaj-taj*). Četvrti i peti stih se ne rimuju s drugim stihom i polustihom, no poklapaju se u vokalu *a*.

Postoje dvije strofe u čiji se mađarski prijevod rimuje više od izvornika, dok se hrvatski prijevod uopće ne rimuje. Prva od tih strofa je sljedeća:

Well, well, well Little Maui's having trouble with his look You little semi-demi-mini- god Ouch! What a terrible performance Get the hook (get it?) You don't swing it like you used to, man	Lám, lám, lám... Pici Maui ez fura külalak! Pont mint egy ciki-cuki mini hős. Jajj! Ez a horog ugye jó lesz csalinak? Gyerünk, mitől nem vagy olyan ördögös?	Gle, gle, gle Mali Maui sam sa sobom vodi rat Taj mali íci-miçi polubog, Joj! Kukav nije kao prije, pa moš kukat, kužiš? Što mi mašeš tu u prazno, đaj

U izvorniku se rimuju samo drugi i peti stih (*look-hook*), dok su u mađarskom prijevodu također rimom povezani drugi i peti stih (*külalak-csalinak*), kao i treći i šesti stih (*hős-ördögös*). U

hrvatskom prijevodu nije rekreiran ni uzorak rime iz izvornika, jer drugi stih završava na *rat*, a peti na *kužiš*, što se nikako ne rimuje. Slična je situacija i u sljedećoj strofi:

Far from the ones who abandoned you Chasing the love of these humans Who made you feel wanted You tried to be tough But your armour's just not hard enough	Elhagytak régen, Már nem véd meg senki. Hát lásd most be szépen, Csak átkoznak, ennyi! Kis képregény hős! Sajna nem vagy hozzám túl erős!	Ostavljen jednom ti davno si bio Pa silno se trudiš da ljudi te vole Ja znam tvoju ćud Možeš glumit, al' si mekan svud!

I ovdje u izvorniku nalazimo samo jednu rimu, između petog i šestog stiha (*tough-enough*). Taj se uzorak ovaj put vidi u hrvatskom prijevodu, s rimom *ćud-svud*. U mađarskom su prijevodu svi stihovi povezani unakrsnom, pa parnom rimom: prvi i treći (*régen-szépen*), drugi i četvrti (*senki-ennyi*), i peti i šesti (*hős-erős*).

No, ipak postoji i primjer strofe u kojem se i hrvatski prijevod rimuje u istoj mjeri kao i izvornik:

Don't you know? Fish are dumb, dumb, dumb They chase anything that glitters Beginners Oh, and here they come, come, come To the brightest thing that glitters Mmm, fish dinners I just love free food And you look like seafood	Jól figyelj! Sok a zakkant hal, Mindig fények felé úsznak. Ez gagyi Jövök a csillámmal És még gyomor tájig úsznak. Hm, ez nyami! Kis ingyen étel! Te sem vagy nagy tétel!	Riblji soj skroz je glup, glup, glup Razum gubit će zbog sjaja Do kraja Jer kad si tup, tup, tup Brzo postaneš salata Mmm, riblja plata! U mojoj mreži Filetić svježi

U sve tri verzije se rimuje cijela strofa, no uzorci rime se blago razlikuju. Na sva tri jezika se rimuju prvi i četvrti stih (izvornik: *dumb-come*, mađarski: *hal-csillámmal*, hrvatski: *glup-tup*), kao i sedmi i osmi stih (izvornik: *food-seafood*, mađarski: *étel-tétel*, hrvatski: *mreži-svježi*). U izvorniku se rimuju drugi, treći, peti i šesti stih (*glitters-beginners-glitters-dinners*). Zanimljivo je da su se i mađarski prevoditelji inspirirani izvornikom odlučili na rimu između istih riječi u drugom i petom stihu (*úsznak-úsznak*), dok su treći i šesti stih povezani rimom *gagyi-nyami*. U hrvatskom su prijevodu parnim rimama povezani drugi i treći stih (*sjaja-kraja*) te peti i šesti stih (*salata-plata*).

Ritam pjesme je opušten, ali i dinamičan, dočarava ugođaj morskog dna i zaigrano plutanje u vodi. Izmjenjuju se sporiji i brži tempo, a strofe su često strukturirane tako da su svi stihovi dulji, a zadnji stih je kratak, što pridonosi dinamici pjesme. Takvu strukturu pronalazimo primjerice u drugoj strofi, koja u izvorniku, kao i u oba prijevoda, završava četverosložnim stihom:

Did your granny say listen to your heart Be who you are on the inside I need three words to tear her argument apart Your granny lied	Csacsog a nagyikád, figyeled mit mond: „Szívedben légy aki lennél.” Na, de ez kamu duma nem is vita pont. Semmit sem ér!	Jel ti rek'o ko slušaj srca glas? Jer pravi put tu se krije Meni se povraća od toga isti čas Jer to je laž!

Dobar primjer izmjene sporijeg i bržeg tempa su i sljedeći stihovi:

Fish are dumb, dumb, dumb They chase anything that glitters	Sok a zakkant hal, Mindig fények felé úsznak	Ribljí soj skroz je glup, glup, glup Razum gubit će zbog sjaja
Oh, and here they come, come, come To the brightest thing that glitters	Jövök a csillámmal És még gyomor tájig úsznak.	Jer kad si tup, tup, tup Brzo postaneš salata

U oba seta stihova se prvi stih pjeva nešto brže, a drugi sporije. U izvorniku se u bržim stihovima tri puta ponavlja ista jednosložna riječ (*dumb* i *come*), a na kraju sporijeg se nalazi riječ koja sadrži vokale koji se mogu dulje pjevati (*glitters*). Taj uzorak je vjerno prenesen u hrvatskom prijevodu, gdje se u prvim stihovima ponavljaju riječi *glup* i *tup*, dok se na kraju drugih stihova nalaze riječi *sjaja* i *salata*, a asonanca vokala *u* i *a* dodatno pridodaje ritmu stihova. U mađarskom prijevodu tog uzorka nema, no ritam je ipak uspješno održan jer su umjesto ponavljanja jednosložnih riječi u prvim stihovima prevoditelji izabrali dvosložnu i jednosložnu riječ (*zakkant hal*), te trosložnu riječ (*csillámmal*). Broj stihova po slogu se u oba prijevoda uglavnom poklapa sa brojem slogova po stihu u izvorniku. U oba prijevoda postoje odstupanja od broja slogova u izvorniku, ali taj manjak ili višak slogova nije primjetan pri slušanju pjesme te ne otežava pjevanje ili razumijevanje pjesme.

Oba prijevoda su prirodna, koriste riječi koje se dobro uklapaju u kontekst scene i sadrže žargon koji je blizak ciljnoj publici. Red riječi u oba prijevoda je logičan i pri slušanju ne uzrokuje zbunjenost. Oba su prijevoda također pjevna, pozicije vokala su usklađene s kraćim i duljim

notama i ni jednu od korištenih riječi nije teško izgovoriti. Njihov *skopos* je ostvaren i prijevodi su vrlo visoke kvalitete.

2.4 *Poor Unfortunate Souls*

Poor Unfortunate Souls (hrv. *Duše nesretne te*, mađ. *Szegény mélabús lélek*) pjesma je iz Disneyevog animiranog filma *The Little Mermaid* (hrv. *Mala sirena*, mađ. *A kis hableány*). Film je pušten u kina 1989. godine, a režirali su ga John Musker i Ron Clements.⁵ Radnja filma se temelji na bajci autora Hansa Christiana Andersena u kojoj se sirena (u filmu zvana Ariel) zaljubi u ljudskog princa. Kako bi mogla provoditi vrijeme s princem na kopnu, sklapa nagodbu s morskome vješticom u kojoj dobiva noge u zamjenu za svoj glas. Ta se morska vještica u filmu zove Ursula i kao antagonistica pjeva pjesmu *Poor Unfortunate Souls*.

Pjesma prati scenu u kojoj Ariel sklapa nagodbu s morskome vješticom. Pjesma ima zloban i podrugljiv ton. Ursuli mnogi dolaze po pomoć, a ona se pretvara da im pomaže iz dobrote i pažnje, te time nagovara Ariel da joj u zamjenu za ljudske noge preda svoj glas. Zbog manje količine rime u pjesmi, prevoditelji su imali više slobode i priliku za veću vjernost smislu izvornika. Stoga su oba prijevoda prilično vjerna smislu izvornika i velik broj motiva iz izvornika je prenesen i u prijevodima. Prvi refren je dobar primjer visokog stupnja vjernosti smislu:

Poor unfortunate souls In pain, in need This one longing to be thinner That one wants to get the girl And do I help them? Yes, indeed	Szegény mélabús lélek! Úgy fáj, a vágy. Ez itt így szeretne fogyni, Az egy lányt akar szerezni, És én segítek! Naná, hogy!	Duše nesretne te Su sad na dnu Ovaj želi biti mršav Lijepu curu želi taj Za svaku želju, Ja sam tu

I hrvatski i mađarski prijevod se gotovo u potpunosti poklapaju s izvornikom. „Szegény mélabús lélek” i „duše nesretne te” su dobri ekvivalenti za „poor unfortunate souls”. Mađarski prijevod je preuzeo motive boli i potrebe (*fáj, vágy*) iz drugog stiha. Smisao trećeg i četvrtog stiha u prijevodima je identičan smislu tih stihova u izvorniku. U mađarskom su prijevodu i peti i šesti stih vrlo bliski izvorniku te je prenesen motiv pomoći, dok se u hrvatskom prijevodu blago razlikuju, ali svejedno šalju istu poruku.

⁵ *A kis hableány*. Internet Movie Database <https://www.imdb.com/title/tt0097757/>

U prvoj se strofi pjesme isto mogu primijetiti motivi iz izvornika:

I admit that in the past I've been a nasty They weren't kidding when they called me, well, a witch But you'll find that nowadays I've mended all my ways Repented, seen the light, and made a switch True? Yes.	Én elismerem, hogy gonosz voltam régen. Nem csak tréfa volt, hogy úgy hívtak: banya. Ám, de mostanára már, A lelkem jóra vár, Hisz, olyan lettem, mint egy jó anya! Bizony, igen!	Nekad davno ja sam bila jako zlobna Čak i vješticom su zvali mene, znaj Al uz veliki sam trud Promijenila ja ćud Sad dobra sam ko kruh i zlu je kraj O, da

Prva su dva stiha na oba jezika prevedena vrlo vjerno, dok se u ostatku strofe poruka prenosi na drugi način. Prvi stih na oba jezika ima identičan smisao: Ursula govori da je prije bila zla, a u mađarskom prijevodu čak to priznaje, kao u izvorniku. I drugi je stih u oba prijevoda gotovo identičan kao u izvorniku, s tim da mađarski dodaje i motiv šale iz izvornika (*they weren't kidding – nem tréfa volt*). U mađarskom je prijevodu vjerno preveden i treći stih, dok u hrvatskom nije naglašen taj kontrast između prijašnje i sadašnje Ursule. Poruka ostatka strofe je da je sad dobroćudna i voli pružati pomoć onima koji ju trebaju, što je u oba prijevoda izraženo drugačijim riječima. U mađarskom prijevodu njena duša čeka dobrotu i postala je poput dobre majke, a u hrvatskom je promijenila ćud i postala dobra kao kruh.

Posljednja je strofa pjesme također na oba jezika prevedena prilično vjerno:

You poor unfortunate soul It's sad but true If you want to cross the bridge, my sweet You've got to pay the toll Take a gulp and take a breath And go ahead and sign the scroll Flotsam, Jetsam, now I've got her, boys The boss is on a roll This poor unfortunate soul	Te szegény mélabús lélek! Úgy fáj, a vágy. Ha át szeretnél jutni, Lányom, vámot kell fizetni, Ennyit mér ne szánnál rá? Hát itt a toll és írd alá Végre kezemben van a leány Hát nem is olyan kár, hogy a bús lélek úgy fáj!	O, dušo nesretna, znaj To put je tvoj Ako želiš poč na kopno Moraš račun platiti moj Stisni nos, zadrži dah I daj mi mali potpis svoj Muri, Gruji, sad je gotova! Tu kraj će biti njoj! Duši nesretnoj toj!

Smisao prevedenih strofa je na oba jezika isti kao i u izvorniku. Počinju istim stihom kao i refreni. Doslovni prijevod trećeg i četvrtog stiha u izvorniku je „ako želiš proći mostom, moraš platiti carinu”, gdje se *most* odnosi na prelazak iz morskog svijeta na kopno, što je u mađarskom

izraženo pomoću glagola *átjut*, a u hrvatskom se prijevodu koristi motiv kopna. U mađarski je prijevod iz izvornika prenesen motiv carine (*vám*), dok je u hrvatskom iskorišten sinonim *račun*. Peti stih, u kojem vještica Ariel govori da zadrži dah, na hrvatski je preveden vjerno, dok značenje mađarskog stiha nije povezano s motivom daha. U šestom se stihu u oba prijevoda spominje motiv potpisa iz izvornika jer taj stih prati dio scene u kojoj Ariel potpisuje ugovor s Ursulom. U zadnjem se stihu u izvorniku, a tako i u oba prijevoda, ponovno spominju jadne, nesretne duše.

Gore navedena strofa je dobra prilika i za analizu rime pjesme. Pjesma se rimuje, ali se količina i uzorak rime mijenjaju od strofe do strofe – postoje strofe u kojima se rimuju samo dva stiha, a i strofe koje se rimuju cijele. Mnogi stihovi nisu povezani rimom. Prijevodi se također rimuju – strofe koje se rimuju više u izvorniku isto čine i u prijevodima i obratno, uz neke iznimke. Hrvatski prijevodi gotovo uvijek prate uzorke rime iz izvornika, dok mađarski prijevodi to ne čine. U slučaju zadnje strofe, u izvorniku se rimuju prvi, četvrti, šesti, osmi i deveti stih (*soul-toll-scroll-roll-soul*). Uzorak rime u hrvatskom prijevodu je sličan uzorku rime iz izvornika, gdje se rimuju drugi, četvrti, šesti, osmi i deveti stih (*tvoj-moj-svoj-njoj-toj*). Uzorak rime u mađarskom prijevodu je drugačiji: parnim rimama se rimuju treći i četvrti (*jutni-fizetni*), peti i šesti (*rá-alá*) te osmi i deveti stih (*kár-fáj*).

U prijevodu sljedeće strofe hrvatski prijevod također prati uzorak iz izvornika, dok je uzorak rime u mađarskom prijevodu drugačiji:

Now it's happened once or twice Someone couldn't pay the price And I'm afraid I had to rake 'em 'cross the coals Yes I've had the odd complaint But on the whole I've been a saint To those poor unfortunate souls	Bizony néha megesett, Soknak hálára se telt, De végül tőlük is megkaptam béremet! Igen, volt néhány panasza, Mégis csak nálam lett vigaszt, Az a szegény mélabús lélek!	Ali ipak koji put Nisu mogli platiti dug I moram reći da sam kaznila ih sve Imam prigovor il dva Premda svetica sam ja Znaju duše nesretne te

U izvorniku se parno rimuju prvi i drugi (*twice-price*) te četvrti i peti stih (*complaint-saint*), a obrgljeno se rimuju treći i šesti stih (*coals-souls*). Identičan uzorak ima i hrvatski prijevod s rimom *put-dug* između prvog i drugog stiha, *dva-ja* između četvrtog i petog, te *sve-te* između

trećeg i šestog stiha. U mađarskom se prijevodu rimuju prvi, drugi i treći (*megesett-telt-béremet*) te četvrti i peti stih (*panasz-vigaszt*).

U prijevodu sljedeće strofe hrvatski prijevod ponovno prati uzorak rime iz izvornika, dok se mađarski prijevod ne rimuje:

The men up there don't like a lot of blabber They think a girl who gossips is a bore! Yet on land it's much preferred For ladies not to say a word And after all dear, what is idle babble for?	A férfinép mind utálja a blablát, Ha sokat fecsegsz, uncsi leszél még. A földi férfi csendes nőt kér, Keze járjon ne a szája, Tudja jól, hogy nem kell sok beszéd.	Muškarci vole cure koje šute I jako mrze brbljanje i trač I bez obzira na dob Ti moraš šutjet kao grob Jer samo tako možeš dobrog muža nać

U izvorniku i hrvatskom prijevodu je uzorak rime sljedeći: rimuju se drugi i peti stih (eng. *bore-for*, hrv. *trač-nać*) te treći i četvrti stih (eng. *preferred-word*, hrv. *dob-grob*). U mađarskom prijevodu između krajeva stihova (*blablát, még, kér, szája, beszéd*) nema rime, no ponavljanje vokala *a, á, e* i *é* ipak daje strofi strukturu i održava ritam.

Pjesma počinje sporijim ritmom i pri kraju se ubrzava. Izvedba pjesme je često na granici pjeva i govora, gdje početak stihova više liči govoru, a kraj pjevanju, često s duljim pjevanjem zadnje riječi. Taj je ritam prenesen i u prijevodima. Hrvatski broj slogova po stihu je bliži izvorniku nego mađarski. U mađarskim stihovima broj slogova često odstupa od izvornika, no u većini slučajeva pri slušanju taj višak ili manjak slogova nije primjetan, osim u slučaju stihova „Mind eljönnek hozzám,/és zokogva sírják: varázsolj már!”, čija izvedba zbog viška slogova zvuči požureno i malo nespretno. Zbog promjena u broju slogova u mađarskom prijevodu u određenim stihovima naglasci padaju na krive slogove, što njihov izgovor čini neprirodnijim. Takva je situacija u stihovima „Az egy lányt akar szerezni” i „Lányom, vámot kell fizetni”, gdje je u riječima *szerezni* i *fizetni* prirodan naglasak na prvom slogu, a u pjesmi pada na drugi slog. Ta se promjena naglasaka primjećuje pri slušanju i pridonosi ritmu tog dijela pjesme, koji je i u originalnoj verziji prilično kaotičan jer predstavlja kulminaciju Ursulinih zlobnih namjera. U hrvatskom se prijevodu povremeni višak ili manjak slogova pri slušanju ne primjećuje i oni ne utječu na ritam.

Pjevnost i prirodnost mađarskog prijevoda je, s iznimkom spomenutih stihova, visoka. Korištene riječi i izrazi dobro pristaju uz kontekst scene i njen vokabular, a red riječi je logičan.

Takav je slučaj i u hrvatskom prijevodu, ni jedna od korištenih riječi ne iskače kao neobična ili neočekivana i stihovi imaju prirodan red riječi koji nije teško izgovoriti. Oba su prijevoda vrlo kvalitetna, njihova je svrha ostvarena, odlično prate animaciju i uklapaju se u film.

2.5 Zaključak analize

Analizom navedenih prijevoda potvrđena je Lowova tvrdnja da je nemoguće potpuno ostvariti sve kriterije petoboja prevođenja pjesama. Jedini kriterij koji je morao biti u potpunosti ispunjen je pjevnost, zbog činjenice da taj kriterij predstavlja svrhu prijevoda koji se moraju izvoditi uz glazbu. Ostalim je kriterijima pri prevođenju posvećeno onoliko pažnje koliko je to bilo moguće bez ugrožavanja pjevnosti ili prirodnosti pjesme. Takav je pristup omogućio prevoditeljima da na oba jezika stvore vrlo kvalitetne prijevode.

Smisao izvornika je u oba prijevoda svih pjesama prenesen vrlo uspješno, iako je ispunjavanje tog kriterija ograničeno kriterijima rime i ritma. Od pjesme do pjesme stupanj se vjernosti izvorniku razlikuje, no zanimljivo je da su oba prijevoda pokazivala vrlo sličan stupanj vjernosti izvornicima. U prijevodima pjesama *Gaston* i *Shiny* nalazi se više odstupanja od izvornika, iako su svi ključni motivi preneseni, dok prijevodi pjesme *Poor Unfortunate Souls* sadrže mnoge strofe gdje su stihovi prevedeni identično izvorniku. Prijevodi pjesme *Shiny* najviše odstupaju od izvornika, a hrvatski je prijevod vjerniji od mađarskog. Budući da izvornik pjesme *Gaston* vrlo dobro prati animaciju scene, to čine i prijevodi.

Analiza rime predstavlja šarolikije rezultate od analize smisla. Svi se prijevodi na oba jezika rimuju i nastoje pratiti uzorak rime iz izvornika, no s različitim promjenama. Za pjesmu *Gaston* hrvatski se prijevod rimuje više i od mađarskog i vrlo vjerno prati uzorak rime iz izvornika. Za prijevode pjesme *Shiny* vrijedi obratno: mađarski je prijevod vjerniji rimi iz izvornika od hrvatskog, a u hrvatskom prijevodu postoje strofe koje se uopće ne rimuju. Što se tiče prijevoda pjesme *Poor Unfortunate Souls*, situacija je ponovno obratna – ovdje je hrvatski prijevod vjerniji rimi od mađarskog i često prati uzorak iz izvornika, dok mađarski prijevod sadrži nekoliko strofa bez rime. U svim se prijevodima na oba jezika nalaze primjeri strofa s istim uzorkom rime iz izvornika i drugačijim uzorcima nego izvornik. Nedostatak rime u prijevodima (pogotovo u mađarskima) je često nadoknađen aliteracijom i asonancom.

Svi su prijevodi nastojali održati ritam izvornika i većinom u tome bili uspješni. Mađarski prijevod pjesme *Gaston* ima gotovo identičan broj slogova kao u izvorniku, dok hrvatski prijevod sadrži određene promjene koje ipak ne mijenjaju ritam pri slušanju. Oba prijevoda

pjesme *Shiny* vrlo su vjerni ritmu i broju slogova izvornika. Hrvatski prijevod pjesme *Poor Unfortunate Souls* je vjerniji izvorniku po broju slogova dok mađarski prijevod sadrži nekoliko promjena ritma i naglasaka koje se mogu primijetiti pri slušanju, no ne ugrožavaju kvalitetu prijevoda.

Pjevnost svih prijevoda je vrlo visoka. Jedino mađarski prijevod pjesme *Poor Unfortunate Souls* sadrži jedan stih kojeg je zbog viška slogova teže otpjevati. Što se prirodnosti tiče, hrvatski prijevodi su vrlo prirodni, nema neobičnih izbora riječi, naglasaka ili redova riječi. U mađarskom prijevodu pjesme *Gaston* nalazi se jedna fraza koja je za mađarsku publiku neočekivana, a u prijevodu pjesme *Poor Unfortunate Souls* je nekoliko riječi neobično naglašeno – osim tih iznimaka, i mađarski su prijevodi vrlo prirodni i prilagođeni ciljnoj publici. Prijevodi pjesama *Gaston* i *Shiny* sadrže mnogo žargona i fraza prilagođenih ciljnoj publici, dok ih prijevodi *Poor Unfortunate Souls* ne sadrže, no to većinski ovisi o tome sadrže li izvornici takve izraze.

I hrvatske i mađarske prijevode svih triju pjesama smatram odličnim prijevodima. Doista su kvalitetni i uspješno ostvaruju svoju svrhu. Uklapaju se u radnju filma i uspješno prate scene u kojima se izvode. Odlični su primjeri kreativnosti prevoditeljskog poziva i detaljna analiza prijevoda pokazuje koliko izazova nosi prijevod pjesama.

Popis literature:

Primarni izvori:

Beauty and the Beast. Trousdale, G.; Wise, K. Walt Disney Pictures. 1991.

Moana. Clements, R.; Musker, J.; Hall, D. Walt Disney Pictures. 2016.

The Little Mermaid. Clements, R.; Musker, J. Walt Disney Pictures. 1989.

Sekundarni izvori:

Franzon, J. 2008. "Choices in Song Translation: Singability in Print, Subtitles and Sung Performance" *The Translator* 14(2), 374–399. preuzeto s:
https://www.researchgate.net/publication/261668226_Choices_in_Song_Translation

Low, P. 2005. "The Pentathlon Approach to Translating Songs" u: Gorlée, D. L.. *Song and Significance: Virtues and Vices of Vocal Translation*, 185–211. preuzeto s:
https://www.researchgate.net/publication/262833838_Dinda_L_Gorlee_Song_and_Significance_Virtues_and_Vices_of_Vocal_Translation

Nida, E. A. 1964. *Towards a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill.

Pavlović, N. 2015. *Uvod u teorije prevođenja*. Zagreb: Leykam international.

Sárvári, K. F., Földvári M. 2022. A fordítástudomány és a zenetudomány kapcsolatáról. *Fordítástudomány* 24(1). 104–121. preuzeto s: <https://doi.org/10.35924/fordtud.24.1.7>

Szabari K , 1999. A fordítás minősége a fordítástudomány és a felhasználók szemszögéből. *Fordítástudomány* 1(1). 27–37. preuzeto s: http://real-j.mtak.hu/16482/1/EPA04125_forditastudomany_1999_1.pdf#page=29

Trisnawati, I. K. 2014. "Skopos Theory: A Practical Approach in the Translation Process" *Englisia* 1(2). 245–255. preuzeto s:
https://www.researchgate.net/publication/322711631_SKOPOS_THEORY_A_PRACTICAL_APPROACH_IN_THE_TRANSLATION_PROCESS

Web stranice:

<https://www.imdb.com/title/tt0101414/>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/paragon>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tom-dick-and-harry?q=tom+dick+or+harry>

<https://www.imdb.com/title/tt3521164/>

<https://www.imdb.com/title/tt0097757/>